

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 3.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalomjegyzék: Egy erélyes szó, Mezei Ernőtől. — A pesti zsidó nagy hitközség. — A velencei kalmár. Eredeti tanulmány. (Tár-
czaczikk, folytatás.) Irta: Hoffmann Mór. — Megjegyzések Dr. Neumann Ármin, orsz. képviselő cikkének egy
pontjához. — A fővárosi választások és a zsidó városi képviselők, Dr. Homo-tól. — Hogy magyarázza tettét
Scharf Móricz. — Megérdemelt kitüntetés. — Szellemszikkák a rabbínikus irodalomból. (93. sorozat.) Talmudistától.
— Előfizetési felhívás. — Tanügy. — Heti naptár. — Hírek. — Hirdetések.

Egy erélyes szó.

Nem szánom el magam arra, hogy a felekezeti szervezés kérdéséhez hozzászóljak. Megteszik ezt ugyanis illetékes férfiak, kiknek szakszerű tanulmány, vagy gyakorlati hivatás eleve megadja a jogcímet, hogy véleményök minden párt táborában meghallgatásra találjon. Az alapos, sokoldalú megvitatás nem fog hiányozni, és ha, mint zsidók között, már másképp nem lehetséges, nagyon sok eltérő nézet fog is fölmerülni, mindnyáját szívesen vehetjük, a meddig épen a meglevő bajok segítségével ajánlkoznak, szétzüllött hitsorsosaink kiegyeztetését keresik, egyszóval az összetartozás érzését és közös felekezeti érdek szempontját követik. Sőt személyes hajlandóságom szerint, azt a szervezeti módot tartanám legcélszerűbbnek, mely a felekezeti egység alapelveinek feltétlen megóvásával egyébként az ellenkező álláspontoknak lehető tág érvényesülést engedne és a szektárius érzékenykedést sem terhelné tulságos nyüggel. De a felekezeti egység! — ez az a szánt határ, melyen túl a diskusszió jogosultsága megszűnik. Jaj azoknak, kik ezt a határt átlépik!

Olvasom, olvasom azokat az alapos fejtegetéseket, melyek a két külön felekezetre való válás képtelenségét hitelvi, történelmi, gyakorlati szempontból bizonyítják, és nem tudok eléggé csodálkozni, miként vált ez a vita lehetségessé és miként akadhatnak folyton emberek, kik ezt a vitát szükségessé teszik. Ha valami bizonyíthatná, hogy a zsidóság természetes öntudata erős csorbát szenvedett, úgy a felekezeti különválás követelése tenné róla a legszomorubb tanuságot. De a kik ezt a követelést emlegetik: par excellence a hit bajnokainak, a zsidó ortho-

doxia képviselőinek nevezik magukat! És meg ne álljon az ember esze! Nem hiszem, hogy neologok és orthodoxok között hitelvi különbséget lehessen találni, amennyiben mégis létezik az életben észrevehető különbség, mindenki úgy gondolná, hogy a neologok azok, kikben az összetartozás érzete meglazult és kiket erősebb vonzás huz más felekezetekhez, mint zsidó hitrokonaikhoz! De nem, a neologok hirdetik a felekezeti összetartozást és a zsidó közösség sérthetlenségét, és állítólagos orthodoxok dulják fel Izrael sátrait és viszik a megoszlást Juda népe közé!

Bármennyit gondolkozom, sehol a világon nem tudom ennek párját. Nézzük a katolikusokat, nézzük a protestánsokat: A kik közöttük a vallásos hagyomány szigorúságát képviselik, hajdanta tüzzel-vassal térítették vissza azokat, kik a felekezeti összetartozást megtagadni akarták, és ma is, az erkölcsök szelidültével, a vallásos türelmesség győzedelme után, ha kell, a legbuzgóbb propagandához, ha kell a legmeszszebbmenő elnézéshez folyamodnak, csak hogy a vallásos közösség kötelekeit fentartsák. Vagy nem e szemünk előtt történik, hogy a római Kuria nagy engedményekkel igyekezik a katolicizmus egységes szervezetébe visszaédesgteni az elszakadt keleti egyházakat? — De mit is keresnénk példákat más felekezetek körében, mikor előttünk a zsidóságnak egyedül álló, semmi máshoz nem hasonlítható történelme. Kétezer éve, hogy a zsidóság elvesztette állami létét és szétszóródott az egész világon. Elenyészett közöttük minden külső szervezeti kapocs, megszűnt minden látható tekintélynek elismert uralma, meg volt semmisítve minden érintkezés lehetősége, úgy, hogy egy ország zsidói soha tudomással

nem bírhattak más országbeliekről. Ötven zsidó nemzedék jött és tünt el így a bolyongó Ahasverus végzetével, viselve az üldöztetés, zárkózottság és rabság minden bomlasztó átkát, szenvedve a szakadatlan vértanuság minden összemorzsoló hatásait. És e véghetetlen világtörténelmi tragédián keresztül soha nem vált kétséssé a zsidónak fogalma, sőt növekedett a felekezeti összetartozás tudata, megszilárdult a vallásos egység érzése; mindenütt és mindenkor a zsidóság gyermekei egy és ugyanazon ősi örökség osztályosainak ismerték fel egymást.

Az évezredek vére és könnye által megszentelt alapon Magyarország hatszázezer polgára egyformán zsidónak vallotta magát. Most támadnak, ki tudja honnét, ki tudja hogyan, emberek, kik, vallásos tekintélyt követelve, itt Magyarországon és csakis Magyarországon az ősi közösséget megsemmisítettnek nyilvánítják! És ezek azt állítják magukról, hogy őket a vallás konzerválása vezeti az újító törekvések ellenében! Hol van itt a konzervatív érzés legkisebb nyoma, a vallásfentartó ösztön sugallata? Miként ne tudnák ők, hogy a vallásos közösség erőszakos megszakítása a feloszlásnak kezdete, mely megegyengeti a folytonos elválásoknak széles országutját! Az eféle orthodoxia miben különbözik a leggonoszabb rombolástól!?

Hát kik is ők, kik így merészkednek beszélni? Isten megbizását nyerték e éjjeli álmukban, mint a hajdani próféták? Lássuk csak: Vallásos nézeteik vannak-e, melyek szabadságát féltik az egységes szervezéstől? Kétségtelenül, a szervezés munkáját úgy kell végrehajtani,

hogy minden lelkiismereti aggály megnyugtattva legyen, és teljességgel nem lehetne megérteni, hogy bármi kényes orthodoxia a külső közigazgatási szervezet keretébe befoglalható ne legyen. Tudtommal az egységes szervezet hívei közül nincs is senki, ki a vallásos felfogások terén a legkisebb kényszerre gondolna. Mindezek után akadnak, kik szörnyű megrögzöttséggel a felekezeti kapocs megszakításával egész külön egyházi testület megalkotására törekszenek, anélkül, hogy akár a hitelvekben, akár a gyakorlati kivitelben a megkülönböztetés valami alapját bírnák kitüntetni. Ez nem lehet orthodox hithűség, még csak nem is szektárius buzgalom! — Egyencsen megmondva, vagy örült handabanda, vagy bünös szédelgés! Ugy, mint a különválás mozgalma eddig előttünk jelentkezik, nem hihetünk mást, csak hogy néhány ur üzleti szabadalmat keres abban, ha kizárólagos privilegiumként követeli magának a zsidó jelleget és azt mindenki mástól eltagadja. Ily elvetemült törekvés nem érdemel kiméletet; róluk, a vallásos egység megrontóiról szól a biblia rendelése: Kövezzétek meg őket!

Mezei Ernő.

A pesti zsidó nagy hitközség, hogy mennyit tesz a zsidó iskolaügy fejlesztése érdekében, csak a napokban mutattuk ki, midőn ráutaltunk a község által fenntartott iskolákra és a hittanításra, melyet 33 tanár és tanító eszközöl és melyben közel 11.000 tanuló részesül. Sok az és nagy-szerű, mit a község ez irányban tesz; sok, de

T Á R C Z A.

A velencei kalmár.

(Shylock.)

— Eredeti tanulmány. —

(Folytatás.)

Van még azután egy pár nemes ember a darabban, Lorenzo, Salarino és Solanio; ezek olyan balekfogó parasiták, ingyenélő fraterok, akik oda fordulnak, a hol van valami kapnivaló. Könnyüéletűek, azonnal elfordulnak Antoniotól, mikor itt nincs mit várniok, — s azonnal készek Lorenzo t Shylock leányának elszöktetés ben segíteni; meg nem gondolva, hogy az ilyen cselekvény megbecsteleníti a nemes embert. Lorenzo pedig szereti — Shylock pénzes zacskóit, és nem a leányát; szerelme tehát nélkülöz minden mélyebb erkölcsi motívumot, a mely a leány elszöktetését az emberi szenvedély szempontjából menthetővé tenné. S hogy a negyedik is benne legyen a szövetségben, hozzájuk csatlakozik Gratiano is, egy üres fejű léha naplopó, kit Bassanio így jellemez: hogy, az ő okos szavai olyanok, mint két buzaszem két dézsa

polyvába rejtve, melyeket egész nap keresni kell s mikor megtalálják, akkor sem érnek semmit. Persze, hogy mind-egyik haragot táplál a zsidó iránt és alkalomszerűleg nyilatkoznak is utczai szidalmakban, nagyképüsködő gunyszavakban: — műveltségük külső politura, belsejük azonban üres.

Még egy becsületes személyiségről kell megemlékeznünk Shylock környezetéből: Lancelot, a bolond, és Shylock inasa. Folyton panaszkodik, hogy rossz bánásmódban részesül, hogy nincs elég tápláléka, — pedig mindig jókedve van, s mikor az apja találkozik vele, azt hiszi, hogy nemes ember. S mikor a fölött tanácskozik nyílt jelenetben, hogy maradjon e Shylocknál, vagy menjen-e el, akkor azt mondja, hogy a lelkiismeret a maradáást javasolja neki, de az ellensége rábeszéli, hogy menjen. Mindezekon kívül avval is bemutatja rendkívüli hűségét, hogy ő a közbenjáró Lorenzo és Jessica közt s evvel is megcsalja gazdáját.

Megismerkedtünk most általános vonásokban a szereplő személyekkel, ismerjük Shylock környezetét, s ha végig néztünk ezen, joggal kérjük: miért legyen Shylock jobb a többinél? E jellem megítélésében mind a játszó színészek, mind pedig azok, kik bíralták, tévedtek, az egyetlen

nem elég. Ezt maguk az iskolaügyek vezetésével megbizott férfiak és első sorban maga az előjáróság is belátja és törekszik ennél fogva mindig nagyobb és nagyobb tért hódítani meg a zsidó iskoláztatás számára. Főleg a leányok iskoláztatása és vallásos nevelése képezi ez időszert a hitközség gondját. Annál is inkább, mert, míg a fiúk iskoláztatása számára a község 5 intézetet tart fenn, addig a leányok számára csak egy iskolája van, (a rombachutczai) és ebbe is alig járhat több 400 gyermeknél. Szemelőtt tartva ezt, Schweiger Márton, az iskolaosztály elnöke felkérte Dr. Goldzihér Ignác egyetemi m. tanárt és a hitközség titkárát, dolgozzon ki egy emlékiratot, mely feltüntesse egy új leányiskola nagy szükséges voltát és utaljon a forrásokra, a melyekből a szükséges pénzszegek e célra beszerezni lehetne. A kiváló tudós e felszólításnak szabadsága ideje alatt egy pompás emlékiratban felelt meg, mely a legutolsó előjárósági gyűlésen felolvastatott és melyet ez nagy tetszéssel tudomásul vett, megbizva az iskolaügyi előjáróságot, hogy addig is, míg a memorandum tárgyalás alá kerül, lépjen összeköttetésbe a lövárosi tanácsal egy alkalmas telek megszerzése céljából. Az emlékiratban kifejtettek szerint az új leányiskola a hitközség által hozandó majdnem minden új áldozat nélkül jöhet létre. Egy ismeretlen jóltevő tudvalevőleg 70.000 frntot ajánlott fel az új kórház részére, ha a régi kórházat leányiskolául alakítják át. A memorandum azonban sokkal fontosabbnak tartja, hogy az új leányiskola ne a régi kórház helyén, hanem a Lipótváros kellő köz-

pén építtessék fel, hogy a zsidó előkelőség is könnyen oda küldhesse gyermekeit; meg aztán azért is, mert ebben a városrészben áll fenn az angol missionariusok iskolája, hova számos zsidó szülő — elég könyelműen — küldi gyermekét, hol az ősi hittől csak eltántorítottak. A nagy-lelkű adományozó bizonyára beleegyezik, hogy a régi kórházat eladják és a befolyt pénzen a nevezett városrészben építsenek új iskolát. A régi kórház egy telkét máris 124.000 frntért adta el a község, a még fenmaradt részért, remélik, hogy szintén annyit kaphatnak majd. Volna tehát együtt közel 250.000 frt, amennyiért a Lipótvárosban is szép új iskolát építhetnek. Az új leányiskolával együtt, az emlékirat szerint, **zsidó női tanítóképzőt** is létesítenének, minek nagy hiányát érzi az egész ország zsidósága — Haladjon e község tovább ezen az uton a magyar haza és a magyar zsidóság dicsőségére!

Megjegyzések

Dr. Neumann Ármin, orsz. képviselő ur cikkének egy pontjára.

Előző számunk vezércikke egy pontjához a szerkesztőség egy megjegyzést fűzött, mely rövidségénél fogva — a cikket oly későn vettük, hogy sem időnk, sem terünk nem volt, hogy ellenkező véleményünket kellően ki is fejthetjük volna — némi magyarázatra szorul, és melyet ennél fogva utólagosan iktatunk ide.

Mit mond az igen tisztelt cikkíró ur?

Szivesen látta volna, ha a bold. kultuszminiszter utolsó rendeletéből kimaradt volna azon kijelentés,

Jheringet, a nagy német jogtúdot kivéve, ki a jog szempontjából ítélte meg a halhatatlan költő ez alakját.

Shylock igen gonosz jellem, sőt undorító volna a maga komorságában, hogyha maga a költő itt-ott egy-egy vonással a sötét képbe egy kis világosságot nem vegyitene.

Mikor Shakespeare Hamletjéről vagy Learjéről szölkünk, mindenki bámulattal említi, hogy e költő az örül és physiologiai és psychologiai mozzanatait oly egymásutánban volt képes feltüntetni, hogy a legkitünőbb elmegyógyász sem találhat kifogást benne. Ezt kevésbé akarjuk belátni Schylocknál, kit mélyebb és behatóbb lélektani vizsgálatra sem méltatnak, oly vizsgálatra, mely korának és környezetének viszonyait is mérlegbe vetné.

A középkori zsidó megvetett, gyűlölt, jognélküli páriája volt annak a társadalomnak, a melynek közepében élt. Mindig készen kellett lennie, hogy a föld, melyen áll, alatta leroskad, vagy felveti; hogy mellette gyilok lappang, hogy minden pillanatban földönfutóvá lehet. Büntetlenül lepökte, a ki akarta, megfosztotta vagyonától, kinozta és türhetlenné tette állapotát: s mivel igazságot nem szolgáltatnak neki, magába fojtva dühét, türt. S hogy mit kellett tennie, azt maga mondja el a következőben. Basanionak pénzre van szüksége utazásához s együtt megyen

el Shylockhoz Antonioval. Ez felkéri a zsidót, hogy kölcsönözzön neki háromezer aranyat, oly kamatra, a milyent csak követel. A zsidó töpreng magában, a mit Antonio látva türelmetlenül felkiált: Shylock hallod-e, akarsz-e kölcsönözni?

Erre aztán Shylock így válaszol:

Signor Antonio, kegyed a Riáltón sokszor, nagyon sokszor szidott engemet pénzeim és kamatjaim miatt, és én a szidalmat türtem, vállvonitva hallgattam, mert a béketürés egész fajunk sajátja. Véreb és hitetlen névvel illetett engemet és ráköpött ünneplő ruhámra, s lábbal taszított, mintha rossz kutyát rugdalna küszöbén. Hagyján! ihol most rám szorul, hozzám jö s azt modja: Shylock adj pénzt. Van-e pénze ebnek? Lehetséges az, hogy kutya háromezer aranyat kölcsönözzön? Vagy meghajoljak tán s mondjam: No, drága Ur, mult szerdán rám köpött, másnap kirugdalt, más izben meg eb névvel illetett, és e bókokért ezennel pénzt adok kölcsön kegyednek?

A mire Antonio azt felelte:

Kedvem volna ismét ugy nevezni tégedet, rád pökni ismét s meg is rugdálni. Ha kölcsönt adsz, ne ugy add mint barátodnak, hanem mint ellenségnek: hogyha

mely a zsidók vallási egységét proklamálja. Ily enunciatíót — így érvel az igen tisztelt képviselő ur — tehet egy rabbigyűlés, egy szanhedrion, de nem egy miniszter. És habár — így folytatja cikkiró — ő is meg van győződve, hogy csak egy zsidóság van, de hogy ezt a miniszter kijelenti, abban a zsidók lenézését találja, mert más felekezet vallási kérdésében a miniszter tartózkodott volna oly elveket proklamálni, melyek a vallás belső lényegét annyira érintik.

Eddig a cikkiró ur.

Lássuk most a miniszter rendeletét.

Boldogult Tréfört Ágoston a kérdéses rendelet bevezetésében felemlíti egyéb érvei közt, hogy az összes zsidó pártok tulajdonképen egy vallásfelekezetet képeznek, a hazai törvények is csak egy izraelita felekezetet ismernek, az egész világon szintén csak egy zsidóság áll fenn, és maguk a zsidók sem tartják magukat többféle felekezetnek, mert hiszen előfordul, hogy az egyik vagy másik hitközség csatlakozik az egyik vagy a másik párthoz, a nélkül, hogy lényegén, szokásain intézményein valamit változtatna, a miből kitűnik, hogy sem az egyik, sem a másik szervezet semmi megkülömböztető kriteriummal nem bír, sőt előfordul, hogy egy szervezet kebelében valamennyi ritust mivelik, a nélkül, hogy a zsidóság lényegén csorbát ejtenének.*)

A miniszter ezeknél fogva — hangzik tovább a bevezetés — minden lelkiismereti kényszer gyakorlása nélkül a hitközségek szervezetét országszerte egyön-

*) A pesti nagy hitközség aegise alatt fennál például a haladó-párti dohányutczai templom, a félorthodox rombachutczai zsinagóga, az egész orthodox »Sasz Chevra«, a chaszid lengyeltemplom és a szefard spanyol imaház.

szót szegnek, tisztességesebb ábrázattal hajthasd be a pénz-bírságot.

Nem hiszszük, hogy Shakespeare egy nemes jellemet így akart volna bemutatni. És a mit a középkor zsidájától egészen meg akartak tagadni, Shylock nyilatkozatában látjuk, hogy tart valamit a becsületre. Ha nem hagyatok számunkra egyéb tért nyitva — így gondolkozik Shylock, kizásaitok, kegyetlenségtek minden más utat elzárnak előlünk, mint az alsóbb rendű csereberét; mikor már eleget szidalmaztatok bennünket, akkor hozzánk jöttök, hogy pénzt kérjete, s mivel rászorultatok, magatok adtak utbaigazítást, hogy miképen kell uzsorás kamatokat venni, mit nektek a törvény tilt. S most azt hiszed, hogy én ezeket a bántalmazásokat mind elfeledjem; azt hiszed, hogy a pénzszerzésen kívül nincs más óhajom, nincs érzésem a magasabb emberi javak iránt, s ezért tagadjam meg azt a szikra emberi érzést, mely bennem maradt, s alázatos szolgálként térdeljek lábaid elé, örülve, hogy a kölcsönt elfogadod tőlem, s hogy a szolgálai szinleléssel új anyagot szolgáltatassak újabb szidalomra? S az emberi érzélem e felháborodására a nemes Antonionak, ki kamatok nélkül kölcsönzi el pénzét, nincsen más szava mint:

„Megint leköpnélek s lábbal tipornálak.“ Ekkor

tetűvé tehetné, de nem teszi; fennállhat tovább is a külön 3 párt; de rendet akar, és ezt a rendeletben meghozza.

Kérdezzük már most: a miniszter ezzel az egységet proklamálja-e? Hát nem-e ténylegesen fennálló állapotok azok, mikre hivatkozik s melyeket a miniszter csak konstataál? Hát kérdés tárgyát képezte-e egy perczig is, hogy egy, vagy többféle zsidó felekezet áll-e fenn Magyarországon? Képezett-e ez valaha egyáltalán vallási kérdést, mely — mint cikkiró magát kifejezi — „a vallás belső lényegét annyira érinti“? Hol és mikor történt ez?

A Podmaniczky utcában mindenesetre lakik egy meglehetősen zajos előéletű zsidó, a ki hajdanában ügyes lókupecz lehetett, de a ki a zsidóság lényegéhez, a zsidó tudományokhoz még nem is konyit, de azért évek óta zsidó irodát tart fenn, és hogy üzlete jobban folylyék, külön zsidó felekezetet declarál, a miben azonban ő maga ép oly kevéssé hisz, mint azon segédei, kik nyílt ülésben kijelentették: „igaz hogy a zsidóság csak egy, de hogy jobban fennálljon pártunk, hogy többet kivihessünk, azt kell villágá kürtölnünk, hogy többféle a zsidóság, hogy van közöttünk dogmatikus különbség“.

Dogmatikus különbség? a zsidóság kebelében? mily vakmerő örületes állítás!

Álljon ellő valaki abból a podmaniczky-utczai pártból és mondja meg, hol létezik egyáltalában a zsidóságban dogma? és melyik az a dogmatikus különbség!

A zsidó tan ismer parancsokat és tilalmakat; a ki megszegi az egyiket, vagy a másikat, arra büntetést

ragadja el Shylockot szenvedélye s azt mondja, jer a jegyzőhöz s ird alá, hogy egy font hust vághatok ki a testedből, ha a kitűzött határidőre meg nem fizeted a pénzt.

Kétségtelenül kemény és visszataszító itt a zsidó alakja, mikor ellenségei ellen így kikel, habár jogosan. Ezekből azonban Shylock bensejét nem igen lehet megítélni. A kit belső lényegében akarunk megismerni, azt nem üzletében, vagy üzletei között, azt nem hivatalszobájában kell felkeresnünk, hanem házában. Az ember valódi, belső vonásai itt nyilatkoznak. Az elnyomatással szemben a középkori zsidó vagy ellenségnek, vagy szolgának mutatkozhatott csak. De az elnyomott, eltiprott ember, kit külső környezete megvetett és megkínzott, s ki ellenséges szemekkel volt körülveve, mihelyt családi szentélyébe, házába lépett, egészen más világ tárult eléje. A lecsüggesztett fő felemelkedett, a tétovázó szemek derült kifejezést nyertek, a homlok redői elsimultak, a nyugalom és béke intettek az üldözött felé.

(Folyt. köv.)

Hoffmann Mór.

szab, de ki mondhatja, hogy ez a tan kizár valakit a zsidóság kötelékéből, ha ezt, vagy azt a vallási törvényt megszegi? Utaljanak rá, melyik az?

Még ha maga otthagyja is hitét a zsidó, ha kereszténynyé, muzulmánna, pogánnyá válik: a zsidó törvény nem oldja fel még akkor sem vallásos kötelezettsége alul. A mit pl. született nem zsidó emberrel szombatot tétetni szabad, — mert a szombat megtartására kötelezve nincsen, — azt nem szabad hitehagyott zsidóval miveltetni. *Musba v'óméd méhár szinai*, azaz meg van esketve és fennál köteletsége Szinai hegyétől fogva, hangzik a rabbinikus tan. A ki zsidónak született, nem szünhet meg annak lenni soha, és azért követeli a zsidó törvény attól a zsidó asszonytól, kinek férje hitehagyottá lett, hogy férjétől válólevelet szerezzen, mint ha csak zsidó volna; másképen a nőnek nem szabad újból férjhez mennie, mert férjes asszonynak tekintetik. *Áfálpí sechótó. jiszróél hu!* és ha mindjárt bűnös is, zsidónak marad! hangzik a talmud szava, — és ő ott, az az amhoórecz lókupecz „zsidó dogmák“ at hirdet?...

A Podmaniczky utcában nem is a magyar zsidó orthodoxiát képviselik. Ott üzleteket kötnek, informálnak, ügyvédeskednek, pöröket veszitenek és mindenek előtt pénzt fogadnak el mindenért, mindenkitől. Ott van a hengermalom lisztagenturája, a viharok laka, melyek a községekbe küldetnek szét, hogy szétdarabolják; aljas cselszövények, háboru és veszekedés hona, a magyar zsidóság és első sorban az orthodoxia szégyen oszlopa. Mert minden kudarc- és gyalázatnak, mely a magyar zsidó orthodoxiát éri, — épen ott van a forrása.

A magyar zsidó orthodoxia sokkal vallásosabb és sokkal tisztességesebb, sem hogy egy álláspontot foglaljon el Reich Ignác tüzleti agenseivel. A magyar zsidó orthodoxok szégyennel tekintenek — kérjék ki csak erre nézve pl. a pesti orthodox hitközség véleményét — a podmaniczkyutczai bünbarlangra; pedig a különféle zsidó felekezeteket Magyarországon csak ez hirdeti.

A miniszter mindezeknél fogva nem proklamálhatta a zsidóság egységét, mely kérdés tárgyává soh'sem tétetett; a miniszter nem nyult belé a zsidó vallási kérdésbe; és ha még is keményen sujtott épen e nyilatkozatával a Reichféle darázsfészekre, ezért csak áldjuk emlékét; mert ez élete egyik legüdvösbb cselekedete volt.

A fővárosi választások

és a zsidó városi képviselők.

Méltó szemrehányással illette Dr. Anthropos ur az »Egyenlőség« 37. számában azt a közönyt, a melyet zsidó vallásu városi képviselőink tanúsítanak, ott a hol arról van szó, hogy a város hivatalaiban zsidókat is alkalmazzon.

Dr. Anthropos urat köszönet illeti, hogy e kérdést megpendítette; mert hova-tovább oda jutunk a fővárosi magistratus eljárása által, hogy Budapesten csakugyan szabad lesz majd zsidó vallásu polgárnak — adót fizetni, a mely ténykedés által ki lesznek meritve összes jogai is.

Az, a mi engem felszólalásra késztet, még azok után is, miket Dr. Anthropos ur elmondott, egyrészt abban leli indító okát, hogy nem szeretném, ha Dr. Anthropos ur szava a pusztába kiáltott szó maradna, másrészt pedig abban, mert az általa felhozottak nem teljes képét nyújtják a mostani állapotoknak.

Mikor bekövetkeznek a községi választások, akkor ezek illetéknépen történnek:

1. bevásztatik a zsidók közül az, a ki tagja a kereskedelmi csarnoknak,
2. háziúr Budapesten,
3. mindenféle gyűléseken mélységesen hallgat,
4. jelen van, mikor Ráth Károly, vagy más coripheus tosztozik.

Ezek egy megválasztandó városi képviselő kellékei.

Hogy ezek azután vajmi keveset törődnek azzal, történik-e a felekezeti más foglalkozásu egyénekért valami, az nagyon világos. Mit nekik Hekuba? csak a házbérkrajczárt ne emeljék, mert hiszen ezt a háztulajdonosok megérik.

Pedig lenne ám sok minden, mivel törödniök kellene.

Van hatévenként tisztujítás, választanak polgármestert, alpolgármestert, tanácsnokokat, egy legió jegyzőt és egyéb hivatalnokot, előjáróságot és sok minden egyebet, és ebbe a választott hivatalnokseregbe nem jut be soha egy zsidó. A keresztények intolerantiája oka talán ennek? Dehogy — hiszen ezek egy árva szót sem szólnának ellene, de a sok zsidóvallásu városatya közül egy sem indítványozza, egy sem javasolja, hát ők minek kezdjék?

Avagy azt hiszik azok a tisztelt városatyák, hogy az 1872. XXXVI. t.-cz.-ben ez ki van mondva?

Indolentia itt-ott, mindenütt, s vége az, hogy voltunk, vagyunk és leszünk adófizető polgárok, a kik hozzájárulunk mindennemű városi érdek, intézet, intézmény fentartásához és kapunk belőle fügét, azt, a melyet a városi tanács mutat.

A kinek tetszik — egye meg. Hej ha egy ilyen tisztujításon ennek a tolerans tanácsnak megmutatnók, hogy a vallás nem disqualificál, csak egyetlen egyszer, milyen más állapotok lennének!

De hol van az a zsidó városi képviselő, a kiben van elég energia, a kiben van elég erkölcsi bátorság megkérdezni, hogy »Quousque tandem«?

Nem tudunk mi egyebet, csak akkor igent mondani, mikor az forog szóban, vajjon a bergengóczi utczát makadammal burkolják-e?

De hogy az a bergengóczi utczában lakó szegény tanító, a kit a fővárosi nemes tanács előtt disqualifical a vallása, a város tanítói között helyt találjon, ahhoz nincs szavunk. Azt sem kérdezi senki, hogy Budapest tanítónői közt hány a zsidó? Vagy szólt már valaki arról, hogy a fővárosi közép-iskolában zsidó tanárt is lehetne talán alkalmazni?

Azoknak az uraknak ilyenekre semmi gondjuk.

Régi magyar közmondás, hogy »segi's magadon, az Isten is megsegít.«

Ha mi nem akarjuk ezeket a rothadt állapotokat javítani, más bizony fél kézzel sem nyul utána.

A fővárosi bizottsági tag urak zsidó részét ez a kérdés nem érdekli. Válasszunk hát olyankat kik nemcsak gyapjuszsákok, hanem képviselni tudják a zsidóság érdekeit is.

Ha magunk nem törődünk magunkkal, megérdemeljük sorsunkat.

Dr. Homo.

Hogy magyarázza tettét Scharf Móricz.

Lapunk multheti számában adtuk Scharf Móricznak az Egyenlőség egy barátja előtt a napokban tett nyilatkozatát Recsky Bandi, csendbiztos, házában töltött ama éjszakára nézve, melyben a végzetes vallomást rákényszerítették. A dolog azonban úgy áll, hogy Móricz viselkedése rejtélylyé tulajdonképen csak akkor vált, midőn a rettegett csendbiztos kezei közül rég kikerült már. Azon 15 hónap alatt, melyet mint fogoly ugyan, de még sem fogházban, hanem Henter házában töltött; a 6 hétig tartó végtárgyalás alatt, midőn felvilágosították, hogy ő t a n u, és biztosították, hogy semmi bántódása nem lesz, csak mondja meg az igazságot; midőn atyját látta görnyedni a vádlottak padján egy ép oly irtóztató, mint fertelmes bűnnek vádja alatt és kit hazug vallomása életétől foszthatott volna meg ép úgy, mint a többi 15 ártatlan vádlottat; — hogy akkor is megmaradt még rémséges, hazug vallomása mellett, ez az, mi megfoghatatlan, és első sorban erre nézve kért felvilágosítást Móricz látogatója, a kinek mult számunkban közölt adatokat ép úgy mint az itt következőket köszönjük.

Könnyű erről most beszélni — ezt válaszolta Móricz — gáncsoskodni sem igen nehéz; de más volt ezt át is élni. A tanulatlan és tapasztalatlan szegény falusi zsidó fiu, kit félkegyelműnek tartottak a falubéliek és kivel a felnőttek szóba csak akkor állottak, ha tudatlanságomon mulatni, vagy orromat megfricskálni akarták, — hogy merészkedtem volna én kétkedni abban, mit olyan hatalmas urak mondotak? hogy juthatott volna eszembe, hogy olyan nagy

urak, kik hozzám leereszkedtek, hazudnak, csalnak, vagy alávaló czélt tartanak szem előtt?

Hatalmukat megérezte velem Recsky Bandi; s hogy azt tehetik velem és mindenkivel, a mit ők akarnak, azt abból is láthattam, hogy a legkétségbeesettebb volt sorsom, míg az általuk kivánt és Recskynél aláírt vallomást egészen magamévá nem tettem, — mert emlékszik ön, hogy az első időben én is fogságban voltam — de megváltozott minden, mihelyt észrevettem, hogy a kicsikart vallomásom mellett megmaradni és azt komolyan vallani el vagyok határozva. — „Vagy itt rothadsz a börtönben, éhen, szomjan és verés mellett, vagy megmaradsz vallomásod mellett, és mi embert csinálunk belőled!“ ez volt a biztatás, melylyel velem szemben kezdetben éltek. Mit tudtam én, hogy van törvény, van védelem az én számomra is? én csak azt láttam, hogy van hatalom és van erő és hogy ez mind azok kezében van, kik a vallomást tőlem követelték. Vettek volna ki csak egy órára kezeik, befolyásuk alól, tapasztalhattam volna csak egyetlen dologban, hogy nem mind az történik, a mit ők akarnak — majd megmondtam volna, hogy jutottam ahoz a vallomáshoz, a mint tényleg megmondtam, mihelyt láttam, hogy akaratuk ellenére, kiszolgáltattak apámnak, ki velem Pestre ment.

De később — kérdezé a látogató — egy évnél tovább bántódása nem történt, sőt tanították, ujságokat olvastattak vele; és még később, a végtárgyalás alatt, mikor már láthatta, hogy mire sem kényszeríthetik, mikor atyja és ama sok ártatlan ember kintjait, nyomorult helyzetét látta: miért nem vallotta akkor meg az igazságot?

Igaz, nem bántottak aztán, sőt nagyon is jól bántak velem; de hisz épen ezért meg kellett maradnom vallomásom mellett. Mert én vélem azt hitették el, hogy mihelyt másképen fogok beszélni, rögtön börtönbe vetnek, kínzásoknak tesznek ki, mig így állapotom minden nap javult, a mint ők ezt előre meg is mondták. A nagy baj az volt, hogy nem voltam szabad; folyton őrizetük alatt állottam, és ha beszélt velem valaki más, ki nem hozzájuk tartozott, Henter, a várnagy, tartott szemmel, ki mindig előre rámparancsolta, mit szóljak, hogy viseljem magamat; ha ezt meg azt kérdezik, így meg így feleljek; mert különben — és itt mindig következtek rettenetes fenyegetések felváltva a legcsábítóbb ígéretekkel. Igen, épen az, hogy olyan jól bántak velem, hogy körülvettek hizelgésekkel, ígéretekkel, hazug hírekkel és tudósításokkal, épen ez tartott meg vallomásom mellett.

Egy napon — akkor még ingadoztam és vallomásomat majd folyékonyan elmondtam, majd pedig sirva fakadtam, hogy nem igaz abból egy szó sem, — Henter azzal a hirrel lepott meg, hogy: „no fiam, mégis igaz a te vallomásod! Vallott már a Schwarcz Salamon is. Most már bizonyos, hogy az Esztert megölték a te vallomásod nélkül is. Apádnak persze nem lesz semmi baja (ezzel csititgatták folyton lelkiisme-

retemet) de a többi elveszi majd büntetését. Belőled boldog ember lesz, ha te is vallasz, míg, ha tagadsz, keserves lesz a te életed.“ Fejembe ütött a beszéd. Magam is elkezdtem hinni a gyilkosságot; lehet, hogy csakugyan megölték azt a leányt, gondoltam, a mit én észre nem vettem. De akkor én roszat nem teszek, ha én is reájuk vallok; és attól a percztől fogva hátrózzottan vallottam. Hinni kezdtem magam is a rettenetes bűnt.

A mi az ujságolvasást illeti, az az ő fősegédeszközük volt. Még ma is szédül a fejem, ha elgondolom, miket olvastam abban az ujságban! mert én csak egy ujságot olvashattam, de azt minden nap: a „Függetlenség“-et. Akárhányszor rá gondolok most az akkor abban az ujságban olvasott dolgokra, mindig újból feltámad bennem az a gyanu, hogy azt az ujságot egyenesen az én számomra csinálták úgy. Hallottam azóta, hogy a nagy közönség is elég vad, hazug és megbotránkoztató dolgokat olvasott benne, de mégsem hiszem, hogy a nagy közönségnek merték volna azt feltálatni, a mit én benne olvastam. Én ugyanis erősen hiszem, hogy azok a lapok, melyeket nekem adtak, directe az én számomra készültek más hírekkel és talán más cikkekkel is, mint a minőket a lap többi példányai tartalmaztak. A hányszor olvastam, mindannyiszor elszédítet. Az igazságszolgáltatás, az ország, az egész világ én rám tekint, az én szavamra hallgat. Velem foglalkozik a király, a miniszterek, mindenki, és egyedül engemet tartanak becsületes, derék, bölcs és ennél fogva a legszebb reményekre feljogosító zsidónak. Fényes jövő vár reám vallomásomért, a miért természetesen a zsidók. ha jóltevőim nem örködnének fölöttem, meggyilkolnának; mert az bizonyos, hogy a zsidók életem ellen törnek; mert a zsidók mind gyilkosok és gonosztevők és ki is fogják őket kergetni ebből az országból; egyedül én fogok itt maradni fényes állásban, mint gazdag és hatalmas ember. Ezt és ehez hasonlót olvastam minden nap és ezt igazolni is látszottak azok az előkelő látogatók, kik hozzám eljöttek; nagy urak, fényes hölgyek megczirógattak, hizelegtek: megajándékoztak, a legnagyobb ígéreteket tették, csak maradjak bátran vallomásom mellett.

A tárgyalás előtt előkészítettek minden eshetőségre. Ha ezt, vagy azt fogják kérdezni tőled, így meg így felelj; vallomásod mellett minden áron és erősen és bátran meg kell maradnod; ha az ellenségek (így neveztük mindig a zsidókat és szószólóikat, tehát a védőügyvédek is) biztatnak, más utra terelnek, vagy akármit mondanak: szavukra ne hallgass, mert csak romlásodat akarják. A tárgyalások közti időt előkészülettel töltöttük a jövő tárgyalásra. Akkor már ugyanis teljesen vak voltam; feltétlenül hittem környezetemnek és gyűlöltem enyéimet és enyéim védelmezőit.

És mégis! Két ízben oly közel voltam ahoz, hogy mindent megmondjak, hogy zokogva apám keblére vesse magamat, kikiáltva, hogy hazudtam,

hazudnak mindazok, kik betanítottak; nem igaz az egész vádból egy árva szó sem! — Oly közel voltam ehez a kitöréshez, hogy ha még csak egy perczig engedik beszélni Eötvöst, meg is történik, és én e rettenetes terhet nem hordanám ma szivemen.

Eötvös anyámról beszélt velem; kérdezte: imádkoztam-e halála évfordulója napján, mondtam-e „kadist“ és meggyújtottam-e lelke üdvéért az olajos mécset? Nem tudom, mit beszélt még, de hangja keresztül járta vesémet, reszketni kezdtem, szivem összeszorult és szemeim elhomályosodtak. Ó, csak egy perczet engedtek volna még! De az elnök oda kiáltott Eötvösnek: nem tűrhetem, hogy a tanut tovább faggassa! Egy másik alkalommal Funták reszketette meg egész valómat, de ő is meg lett szakítva kikérdezésében.

*

A látogató, kitől ez adatokat veszszük, Scharf Móriczot erős, csontos, majdnem vasgyuró legénynek írja le. Magyarul tisztán beszél még, de folyékonyabban beszél a holland nyelvet, németül csak jargonban beszél. Gazdája, Duitz, Amsterdam egyik legnagyobb ékszerraktár és csiszoldójának tulajdonosa, Móriczot, ki műhelyében 5 év óta dolgozik, a legpontosabb és egyik legügyesebb és legszorgalmasabb munkásaként dicséri. Móricz ezenkívül roppant takarékos, sőt sok tekintetben fukar; atyjának azonban, ki Budapesten tengődik nagy szegénységben, keresményéből minden hónapban küld 15—20 frtot.

Megérdemelt kitüntetés.

Előző számunkban jelentettük, hogy a Komlósy kerületének járásorvosát, Wertner drt Pozsony megye t. b. főorvosává nevezték ki. E kinevezés alkalmából a »Pozsonyvidéki Lapok«-ban Ortva y Pál dr. tud. akadémiai tag, kath. lelkész, meleg hangú cikkben emlékezik meg Werthner drról, melyet érdekes voltánál egész terjedelmében adunk a következőkben:

»Gróf Eszterházy István főispán ur ö méltósága legújában ismét tanubizonyságát adta annak, hogy a valódi érdemet figyelemben és jutalmazásban részesíti. Maga is, emelkedett műveltségi nivaun állva, nem habozott egy oly férfit kitüntetni, ki évek hosszú sora óta fényes tehetséggel és lankadatlan ügybuzgalommal szolgálja a közügyet. A főispán ur kinevezte dr. Wertner Mór, szemczi körorvost tiszteletbeli főorvosnak s aki a kitüntetettnek eddig szerzett érdemeit ismeri, az csak örömmel és meglelégedéssel vehette kitüntetésének hírét. Ugyanazon érdemek azok, melyek miatt dr. Wertner Mór már egy ízben a Magyar tudományos Akadémia tagjelöltje volt, s ha akkori jelöltsége nem is hatolhatott keresztül, úgy mégis már akkor sem vonta senki sem kétségbe a jelöltnek komoly tudományos érdemeit.

Dr. Wertner Mór jeles tudós, ki nagyszámu dolgozataival nemcsak a magyar hazában, hanem a külföldön is tisztelt nevet s hízegő elismerést vívott ki magának.

Tudományos működése egyrészt az orvosi tudomány történetének vizsgálatára, másrészt pedig a nemzeti és családtani ismeágnak buvárlatára irányul. A dögvész utjáról, a régi járványokról, a nőszés történetéről, a régi közegészségről, Aeskulap és utódairól, a láttanról, a köz-

egészségi nézetek történetéről, a bibliai betegségekről, az orvostudomány jogáról, a szaporodási viszonyokról, a higienikus nézetek ismereteiről, a régiak öngyilkosságáról, az orvostanról és történelemről, a bájitalokról stb. stb. irt cikkei és értekezései hazai és külföldi tekintélyes szaklapokban és napilapokban jelentek meg. Ezek közül számos önálló kiadásban is jelent meg s ha netán egyik-másik dolgozatának bölcséleti iránya nem is találna közhelyeslésre, úgy mégis kétségtelen, hogy éles észről és beható önálló szellemi reflexióról tanuskodik valamennyi.

De főleg jelentékenyek buvárlatának tudományos eredményei az újabb idők óta nálunk oly sikeresen megindult nemzetségi és családtani ismeág mezején. E téren ő hazában és hazán kívül a legtermékenyebb és legalapossabb munkások egyike. A bécsi és berlini tudományos körök ép oly szívesen közlik dolgozatait, mint a budapesti genealogiai társulat s méltányolva tehetségeit készségesen választják meg tiszteleti tagul.

Eddig való működése után ítélve, ő genealogiai tudományunkat igen szerencsésen fejleszteni és nagy sikerekre vezetni fogja. Már is oly helyreigazitások s oly telfedezések koronázták lankadatlan működését a genealogia terén, melyek mindenkorra elismerést vívtak ki nevének. Nagy érdeme, hogy a hazai történeti genealogia ügyét igen szerencsésen összekapcsolja az egyetemes történeti genealogia ügyével s így ezen a téren aratott sikereit annál biztosabban s gyümölcsözőbben képes az egyetemes irodalom számára értékesíteni.

A külföldi tudósok tényleg már több rendbeli tudományos eredményét átplántálták a nagy egyetemes irodalom talajába s így ő jelentékenyen hozzájárult történeti és nemzetgazdasági viszonyainknak a külföld számára való helyesbb megvilágításához.

Nagy várakozással tekinthetünk most készülő nagy munkája: Árpád genealogiája című műve elé, melyből mutatóványok már megjelentek a hazai és külföldi szakfolyóiratokban.

Hogy mennyire termékeny a tolla, mutatja az, hogy az általa eddig létesített dolgozatok megközelítik a másfél század. Tudományunk érdekében nagyon is az volna, hogy ekkora képesség és munkaerő, mint amilyen dr. Wertnerben egyesül, ne volna ezentul is oly parlag helyhez kötve, melyben a buvárláshoz szükségelt eszközök teljesen hiányzanak. Reméljük azonban, hogy amint most egy fenkölt szellemű főispán a tudományos érdemnek erkölcsi jutalmat szolgáltatott, úgy jönni fog nemsokára az az idő is, hogy dr. Wertner Mór a Lajtán innen vagy tul egy oly tudományos centrumba jutand, mely források és segédeszközök tekintetében nem fog akadályokat gördíteni haladásának útjába. Addig is buzdítsa őt a most nyert kitüntetés, gr. Eszterházy István főispán ur ő méltósága pedig fogadja az érdem kitüntetéséért hálás köszönetünket.

Dr. Ortway Tivadar."

Szellemszikrák.

a talmud, midrás- és a későbbi rabbinikus irodalomból.

A tan koronája — a bölcsesség, a bölcsesség koronája — a hit, a hit koronája — az erény, az erény koronája — igénytelen és csendben való gyakorlása.

*

Nem kell Isten, mondd, csak jó lelkiismeret legyen. Balga! hát a jó lelkiismeret nem-e Istennek a ragyogása? A hol Isten nem lakozik, sötétek ott a lelkek.

*

A jeruzsalemí szentély elpusztulásakor megszűnt a prófécia is. Azóta csak a bolondok gyakorolják. (Misechóráv besz hamikdos nitno n'vuó l'sótím.)

*

Megszűnt a prófécia, de megmaradt a bölcsesség. Előrelátó bölss felér egy profétával.

*

Mi szebb a szépnél is? Nagylelkűség az alázatosság palástjában.

*

Mesterséget tanultál; hasonlitsz az aranyhoz, melynek értéke mindenütt van.

*

Istent dicsőítsz akkor is, ha embertársadat szívesen üdvözlöd. *)

*

Bóáz is az Örökkévaló szent nevével üdvözölte aratóit s aratói viszont e névvel válaszoltak. (I. Ruth könyve 2. f. 4. v.) Mit tanulhatunk még ebből? Ebből azt is tanulhatjuk, hogy a valóban jámbor férfiú mindig előbb igyekszik embertársát üdvözölni, még ha alattvalójával találkozik is.

*

Rablóhoz hasonlít, ki embertársa üdvözlését nem visszonozza.

*

Határozott vagy tett előtt és tanácsot kérsz tett után Fordíts egyet tulajdonaid sorrendjén és derék ember válhatik belőled.

Talmudista.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **szept. végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 7 frt — kr
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre 6 frt — kr.
fél évre 3 frt — kr.
negyed évre 1 frt 50 kr.

*Az „Egyenlőség”
szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váci-körut 3. sz.*

Tanügy.

— A veszprémmegyei izr. tanító-egyesület m. hó 24-én Baum Fülöp elnöklete alatt közgyűlést tartott melyen az elnök megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy az egylet ma már tul van azon állapoton, mikor létjogát kellett fejtegetni s az év folyamán megtartott tanulságos

*) Arról van ugyanis szó, szabad-e a kölcsönös üdvözléseknél az Örökkévaló nevét említeni, melyet csak Isten dicsőítésében [b'rochó], isteni parancsolat teljesítésekor szabad kiejteni. A fennidézett érvelés mellett elhatározták, hogy igenis, szabad. [„Hiszkinu sejih'ju sóálin b'Sém.” I. B'rachóth traktatusában 63. lapon].

felolvasások és mintaelőadások közül csak a zsidó népiskolai hittani tárgyak részletes tan- és óratervének kidolgozását emeli ki, mint a mely hivatva van, az egyesületre terelni a figyelmet s útmutatóul szolgálni. Jelenti továbbá, hogy az egyesület közvetítése folytán egyik elhalt kartársuk árvája az Eötvös alapból már két ízben kapott 50—50 frtot, egyes kartársakat pedig az egyesületi pénztárból segélyeztek. Az orsz. izr. tanító árvaház érdekében megindított mozgalmukról elmondja, hogy ez a tanítók körében mindinkább hódít és a hazai hitközségek közül is sokan jelentették be anyagi és erkölcsi támogatásukat. Kiemelvén azután azon körülményt, hogy míg ezideig a központ tanítói vállalkoztak előadásokra, addig ez alkalommal kizárólag vidéki tagtársak bizonyítanak az egyesület életrevalósága mellett: üdvözli az egybegyülteket és Trefortról meleg szavakban emlékszik meg, mint a kinek a zsidó tanítók állandósításukat köszönhetik. Végül elmondta, hogy Fischer Béla dr. veszprémi orvosban az egyesület buzgó pártfogóját vesztette el és zajos éljenzés közt befejezte megnyitóját. — Utána Weisz Sámuel, ajkai néptanító Diener S. elhunyt veszprémi tanító felett tartott sikerült emlékbeszédet; majd Hirschler D. nagyvázsonyi tanító szakavatottan fejtegette e kérdést: „Milyen könyveket használjunk az osztatlan zsidó iskolában“; e kérdéshez hozzá szólottak még Réthy E. dr. Sándorfi M. dr. és Vargyas Endre, a megye tanfelügyelője, ki a felolvasóval, alindítványához képest, ajánlotta, hogy az orsz. izr. tanító-egyesületet szólítsák fel, hogy az osztatlan népiskola számára külön magyar olvasókönyvet adjon ki. Kellner Fülöp, szilasbalhási és Pollák A. várpalotai néptanító gyakorlati tanítást tartottak, melyek elbírálásában Réthy E. dr., Sándorfi dr., Fischer M. várpalotai és Politzer, enyingi tanítók vettek részt. Végül Vargyas Endre, tanfelügyelő szólott és dicsérőleg emlékeztet meg az egyletről, gyakorlati és tanulságos megjegyzéseket tett a mintaelőadásokra vonatkozólag, mire az ennek pontjai megállapítására általa ajánlott bizottságba Hochmuth Ábrahám főrabbit, Baum Fülöp, és Schwarz Sámuel tanítókat választották meg. — Az árvaházi bizottság jelentésének Krausz József, pénztáros által történt felolvasása és több kisebb ügy elintézése után, az elnök a gyűlést a tanfelügyelő jelenvoltát s az ügyekben való élénk részvételét megköszönvén, bezárta. — Vargyas Endre tanfelügyelő erre a jelenvoltak lelkes éljenzése között az egyesület tagjai közé iratkozott.

Naptár.

Vasárnap (1888 október hó 7) 5649 marchesvón hó 2. napja (marchesvón hónap 30 napja van), hétfő 3., kedd 4., szerda 5., csütörtök 6., péntek 7., szombat 8. napja. Szombaton bejelentik a hétfő-csütörtök-hétfő (sénivachamisi-séni) böjtnapokat. Hetiszidra: Léch-L'chó.

H I R E K.

A Pest-Lipótvárosi iskolaszékhez azt a nyílt kérdést vagyunk bátrak egész tisztelettel intézni: Összeegyeztethetőnek tartja-e az iskola méltóságával,

a főváros jó hírnevével, hogy bizonyos tanárok épen az iskola szentelt csarnokait teszik színhelyévé zsidógyűlölő kifakadásaiknak? s hogy e célra épen előadásaikat használják fel? és ezt egy magasabb leányiskolában, olyanban, melynek növendékei tanulmányos része zsidó! És összeegyeztethetőnek tartja-e a lipótvárosi polgári leányiskola történelmi tanára, ki tudós és lovasias férfiú hírében áll, — összeegyeztethetőnek tartja-e a tanári becsületérzéssel, hogy a jobbadán már serdülő korban levő, mégis csak ártatlan zsidó leánygyermekeket nemzsidó tanulótársaik előtt megszegyenítse, lealázza, különben alaptalan, a zsidók ellen szórt ocsmány rágalommal?

A tanár ur az esküről tartott előadást, még pedig »történelmi szempontból,« mi közben elbeszélte, hogy: »a zsidók nem tartják meg a letett esküt, és mégis ők azok, kik legtöbbet esküsznek.« A növendékek megbotránkozással hallgatták a megbecstelenítő állítást, minek egy bátor leányka, a somogy-megyei születésű Steiner Anna kifejezést is adott, midőn kipirult arczzal azzal a megjegyzéssel szakította félbe tanára előadását, hogy: »kérem, tanár ur, a zsidó csak úgy tartja esküjét, mint más felekezeti ember!« »Őn ezt nem érti« utasítá rendre a tanár növendékét »én csak jobban tudom!« — Mi meg a tanár urnál tudjuk jobban, hogy ilyen »előadások« bemocskolják a tanár szent hivatását és azt is tudjuk, hogy az iskolaszék, mely ilyen garázdálkodás ellen erélyesen fel nem lép, feladatának meg nem felelt.

— **Az országos rabbiképző intézet**en e hó 3-án vette kezdetét az 1888—89. tanév. A felvételeknél ez évben — és nagyon helyesen — szigorubban jártak el a héber tantárgyakat illetőleg, mint az előző években, minél fogva az intézet csak 8 új tanítványnyal szaporodott. Véleményünk szerint, nem olyan baj, ha a rabbi kevésbé jeles matematikus és latinista, de annál kitünőbb hebreista és talmudista, mint megfordítva. A magyar rabbiképző intézetből, nem szabad, hogy kikerüljenek olyan rabbik is, kiket talmudi ismeretekben felülmul akármelyik 14 éves báchur! — A tanári karban az a változás történt, hogy Dr. Blau Lajos, a szemináriumnak volt egyik legkiválóbb növendéke, rendes talmudtanára lett az alsó tanfolyamnak.

— **Az 1887—88-iki tanévben** a pesti (a budaiak ide számítva nincsenek) községi népiskolákban 6287 zsidó gyermek járt, a zsidó felekezeti iskolákba 1265, összesen tehát 7552; a polgári iskolákat 1520, a gymnasiumok- és reáliskolákat 1737 zsidó tanuló látogatta.

— **Örömhír Németországból.** Kimondhatatlanul jól esik lelkünknek azon megnyugtató hír, melyet a táviró Németországból hozott. Eddig sem hittünk a németországi izgatók által a fiatal császárra költött antiszemitizmusban, teljesen megnyugtató, azonban csak most lehe-

tünk, a f. hó 6-iki lapok által közölt kijelentés után, melyet D o u g l a s gróf, a német császár személyes barátja ascherslebeni választói előtt e hó 5-én tartott programbeszédében tett. „**A császár ismételen kijelentette**“ — így hangzik D o u g l a s gróf nyilatkozata — »**hogyan élte az egész nemzetét, származás és valláskülönbség nélkül. A Hohenzollernek régi tradíciója: a vallási türelem gyakorlása, a császárban találja legbiztosabb és legjobb védelmezőjét. A császár és Stöcker közt minden összeköttetés megszakadt, mert a császár legkevésbé sem helyesli Stöcker felekezeti nézeteit. Hallatlan vakmerőség volt, a császárt az antiszemitikus mozgalmakkal összeköttetésbe hozni; ezt a leghatározottabban megczáfolom. A császár nagyon jól tudja, hogy a zsidó poroszok ép oly jó alattvalói, mint a keresztény poroszok. Oltalmába fogja részesíteni minden tekintetben a zsidókat ép úgy, mint a keresztényeket.**«

— **Sonnenthal Adolf**, a világszerte hírneves nagy színész, ki tudvalevőleg budapesti és hitsorsosunk, e hó 4-én abban a kitüntetésben részesült, hogy a Bécsben időzött német császárt, midőn ez az új hofburg-színház meglátogatta, mint e színház jelenlegi vezetője ő fogadta. Vilmos császár Sonnenthalnak kezet nyujtva, így szólt: „R e n d k i v ű l i e n ö r v e n d e k ; n e v é n e k i g e n j ó h a n g z á s a v a n ; i s m e r i k a z t m e s s z e t á j a k o n.“ — Még sem „echt“ talán a német császárra költött antiszemitizmus. . . .

— **Beer Adolf, ezredes**, a 13. tüzérezred parancsnoka, — a lapok szerint, az osztrák-magyar hadsereg egyetlen zsidó ezredese, — f. hó 4-én Laibachban meghalt.

— **Az angol trónörökös** múlt vasárnap a bécsi Grand Hotelban bérelt saját lakosztályában villásreggelire vendégeket látott magánál, melyre R u d o l f trónörökös, Ottó főherceg és más magas állású személyeken kívül Hirsch br. is hivatalos volt. A walesi hg. a világhírű jótévedővel huzamosabb ideig beszélt és csodálkozását fejezte ki Hirsch br. bőkezű jótékonyága felett.

— **A walesi herceg** Bécsben léte alkalmával múlt vasárnap este Rothschild br. vendége volt, a ki a magas vendég tiszteletére fényes estélyt rendezett.

— **Jeruzsálemben az új zsidó Rothschild kórházat**, mely a kor minden követelményének megfelel, a napokban fényesen avatták fel. A Rothschild család Jeruzsálemben még 30 évvel ezelőtt alapított egy kórházat, mely azonban a mai igényeket nem volt képes kielégíteni, mert a zsidó lakosság azóta legalább megötszörösödött. A Rothschild család tehát a városon kívül nagy telket vásárolt, hol S c h w a r z dr. hazánkfia felügyelete alatt, kiről tavaly, midőn Kassáról Jeruzsálembé hívták, bővebben emlékeztünk meg, csakhamar tető alá került a 40—50 ágyra berendezett pompás kórház. A kórházépületben van gyógyszer-tári helyiség, csinos zsinagóga, az orvos és egyéb alkalmazottak lakása. Az új kórház a szent város egyik legszebb épülete. Vallási jellegű felavatásán nemcsak a szefar-

dok és askenazok főbbijai voltak jelen számos hitvekkel, hanem a pasa, a törvényszéki elnök, a francia, az osztrák, az olasz és spanyol konzulok is sok más mohamedán és keresztény kitűnőséggel. A régi kórházat a szefard hitközség tagjai oly feltétellel szolgáltatották vissza, hogy csak betegápolásra használható. S c h w a r z dr. egyébiránt megváltik állásától s a kórház főorvosa A r b e l l a dr. lesz, aki eddig a Rothschild-féle kolóniák orvosa volt.

— **A székesfehérvári keresk. akadémia**, melynek fenntartó társasága élén W e r t h e i m S. L. és ifj. F e l m a y e r István elnökök 10 év óta állanak, e 10 év alatt annyira fellendült, hogy az intézet tanári kara elhatározta, hogy megünnepli az elnökök ezen érdemét s azt is, melyet az intézetnek az ő buzgalmuk folytán emelt saját iskolai épületében látnak. E czélból Wertheim és ifj. Felmayer képeit megfestetik és f. hó 29-én ünnepélyesen fogják leleplezni.

— **Reach Fülöp özvegyének jótékonycélú hagyományáról** Prágából tévesen sürgönyözték a »P. H.«-nak, hogy 100,000 frt. Mint biztos forrásból értesülünk, ezen összeg **118,000** frtra rug és belőle a prágai „Felebaráti szeretet“ egyletére 30,000 frt, más jótékonycélú egyletekre összesen 38,000 frt s egy szegény kézművesek számára alapítandó alapra 50,000 frt jut.

— **Emin pasa**, a nagyhirű és hős afrikai utazó, kinek felszabadítására indult a nagy Stanley és indul most egy újabb nemzetközi expedíció, a „Pester Lloyd“ közlése szerint, az oppelni L e b e l S c h n i t z e r és felesége Paulina Schweizer fia, ki született 5600. (1841) évben és az „Izsák“ nevet nyerte. Zsidó-e még most is, vagy keresztény-nyé, vagy muzelmán-né lett-e, azt a nevezett lap nem tudja.

— **Gazdag hagyományok** czimen előző számunkban jelentettük, hogy Simon Mór, königsbergi titkos keresk. tanácsos, hitsorsosunk, Königsberg városára 500,000, az ottani hitközségre pedig 300,000 frtot hagyományozott. E hatalmas jótékonyág hírének most a következő részletekkel egészítjük ki: Az 500,000 márkából 300,000-et állandóan működő jótékonycélú városi intézetek kapnak, 100,000 márkát a városi szegények háza és ugyanennyit a városi műintézetek. Az izr. hitközségre nem 300,000, hanem 200,000 márkát hagyott, azonban azonkívül, hogy az izr. árvaháznak juttatott 100,000 márkával ezen összeget kiegészítette; még a következő hagyományokkal örököltette meg nevét: Egy Simon Mór féle 100,000 frtos kereskedelmi alapítvánnyal, a königsbergi Chewra Kadisára hagyott 30,000 márkával, továbbá az izr. szegény nősegélyző, az izr. betegágyasok egyleteire, az egyetemre, a königsbergi gymnasiumra és egy felekezeti szempontokhoz nem kötött alapítványra egyenkint testált 10,000 márkával; a közép- és népiskolákra egyenlő részben hagyományozott 20,000 márkával; a kegyesrendűek kórházának, a vakok és a sikentnémák intézeteinek egyenkint juttatott 15,000 márkával és végül a nyavalyatorósok intézetének, a karlishofi munkástelepnek, a szegény gyámolító, a városi szegénysegélyző alap-

nak meg a szemérmes szegényeket segítő egyletnek külön-külön hagyott 5000 márkával.

— **Lőnhart Ferencz erdélyrészi püspök előtt** f. hó 2-án Ó-Radnán a többi üdvözlő küldöttség mellett a zsidó hitközség is képviseltette magát és pedig egy **W é z e l D i ó s i** Sámuel, ker. anyakönyvvezető rabbi, **R e i t e r S i m o n**, **G r ü n M ó z e s**, **A u e r h a h n D á v i d** és **K e s z l e r F a r k s**ból álló küldöttség útján. A küldöttség szó-noka **W é z e l D i ó s i S á m u e l** lendületes beszédben üdvözölte a püspököt, mint a ki oszthatatlan emberszeretetre tanítja hiveit. A püspök erre körülbelül így válaszolt: „Én mindig a zsidók őszinte barátja voltam. Ezt nemcsak vallásom parancsolja, hanem a gyulafehérvári püspökségtől egyenesen öröklépen is bírom. Még az 1848 előtti időkben, mikor a zsidóknak Erdélyben a szabadtelepülési jog megadva nem volt, azok püspökségem birtokain szabadon mozoghattak és sérelmeik elődeimnél mindig orvoslásra találtak. Legyenek meggyőződve rendíthetetlen jóindulatomról!” Ezután kezét fogott a szónokkal és a küldöttség mindegyik tagjával és azokat jóindulatának ismételt nyilváníttatása között elbocsátotta.

— **A z w e t t e l i a n t i s z e m i t á k n a g y v e r e s é g e t** szenvedtek a most megejtett városi képviselő-választásnál. Jelöltjeik mind kibuktak s öt liberális került helyökbe. **Schönerer** lovag e kerületében még azt is tervezik, hogy helyébe a képviselőházba is liberális embert küldenek, hanem az antiszemita sem nyugosznak ám! A **Schönerer** hivei, bár vezérük hűsél s polgári jogai őt évre felfüggesztvék, megint csak őt akarják képviselőjükül megválasztani. A klerikaliskok más jelöltet emlegetnek: a **florisdorfi zsiros antiszemita** lelkészt, akinek igen jeles pártfogója van egy **Binder** nevű főhadnagyban, aki egyuttal — pék is. Legtöbb kilátása van a szabadelvű jelöltnek, **Holland dr.-nak**.

— **U j z s i d ó t a n á r s e g é d e t** alkalmazott **K o r á n y i F r i g y e s d r.** a budapesti kir. m. tudományegyetem II. belgyógytani kórodáján, **Hirschler Ágost dr.** eddigi II. tanársegéd személyében. Ezen állást évek hosszú során szintén zsidó, **Stern Samu dr.**, töltötte be, aki, mert a fizikális vizsgálatok magántanárává neveztetett ki s a fővárosban emellett magángyakorlatot folytat, megvált ezen állásától, melyben **Korányi** tanárnak legnagyobb foku bizalmát és hallgatói rokonszenvét teljes mértékben érdemelte ki.

— **Bleichröder Gerson** báró, a berlini **Bleichröder & Comp** cégnek legidősb tagja m. hó 30-án a pénz-világ rendkívül nagy részvéte mellett ünnepelte meg működésének 50 éves jubileumát. Ez alkalomból **Swabach** titk. tanácsos cégtárs az ünnepeltnek pompásan megfestett arczképét, a cégnek volt tagjai értékes festményt nyújtottak át. A német birodalmi bank igazgatója, **Dechend** személyesen fejezte ki szerencsekívánatait; a párisi és Londoni **Rothschildok** külön futárok által küldtek számára virágokat. **Stefan**, berlini vezér főpostaigazgató, továbbá a nagyobb német osztrák és magyar bankházak mindegyike sürgönyileg fejezte ki jó kívánatait. A jubiláns ki tudvalevőleg zsidó, e nap emlékére nagyobbszerű alapítványt tett.

— **A Jezsajás próféta mondása** »M'hárszájich uma-chr'vajich miméch jéczeu (Leromboloid és pusztitoid saját véredből támadnak) látszik beigazoltnak a «Nowoja Wremján» is. Ez a muszka antiszemita ujság sürűen összetűz a «Nowosti»-val, amiből igen épületes adatok kerülnek napvilágra. A Nowosti például a napokban szépen a fejére olvasta az antiszemita Nowoja Wremjának, melynek **Suworin**, **Burenin** és **Djakow Schittely** a korifeusai, hogy a zsidósághoz a következő alapon van jussa: Suworinnak házitanítója és nevelője **Rosenblum**, zsidó, **Burenin** leánya nemrég zsidóhoz ment nőül, **Djakow Schittely** neje, zsidó, **Heyur**, a politikai rovat vezetője és a lap tényleges szerkesztője, zsidó, **Skalkovskynak**, a gazdasági rovat szerkesztőjének huga, zsidó férj neje, **Goldstein** ur, a napihirek rovat vezetője és a Nowoja Wremjának nyilvános ünnepélyeken való képviselője, zsidó, **Jakowlewitsch**, a lap párisi levelezője, zsidó, **Maisel dr.** az orvosi egyetek referense, zsidó, **Baskin**, zenetudósítója, zsidó, és végre **Adelur** is, a pénzügyi politikai cikkek szerzője, szintén zsidó. Ezt a névsort, ha a Nowoja Wremja többi munkatársait is sorra vennők — írja a Nowosti — még ki lehetne jól bővíteni. — Hát kérem, nincs igaza Jezsajás prófétának Muszkaországban is?!

— **Megugrott antiszemita pap.** Mecklenburgból írják hogy **Willems**, vareni lelkész, kit zsidógyűlöletéről Németországban nagyon jól ismernek, valami rossz fát tett a tűzre, melyért az ottani ügyészség vád alá helyezte. A lelkész ur azonban szépen megugrott, s most az ügyészség körözteti.

— **A radoai Förster dr. antiszemita** jelöltje ellen a berlini tanáregylet közlönyében a „Pädagogische Wochenschrift“-ben egy hivatalos nyilatkozat jelent meg, mivel a dr. ur a nevezett „hirdetések“ rovatában, „több tanár“ aláírással a collegák szavazatait a maga számára kérte. Ennek sajnálattal történt konstatálása után így nyilatkoznak: A lap hirdetési irodája lépre ment a hirdetés fogalmazványával. A «Paed. Woch.»-nak hirdetési rovata sem lehet politikai pártküzdelmek színhelye, legkevésbé pedig az antiszemita érdekeiben. stb.

— **Jaffából Jeruzsálembe** vezető vonatot építenek — mint a «Levant Herald» jelenti — melynek munkálatait egy jeruzsalmi zsidó **Bolin József** végezteti.

— **Zsidó iskolafentartóknak**, **Eibenschütz** és **Glaizer** kis-sebesi kőbánya-tulajdonosoknak köszönetét fejezte ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy munkásaik gyermekei számára saját költségükön iskolát rendeztek be, és megfelelő tanerőkről gondoskodnak.

— **„Szimchas thora“ ünnepet** az abonyi zsidók az idén aszokottnál fényesebben ünnepelték s fiatal rabbi-jukat, a szemináriumból most kikerült **Vajda Béla** drt, az ifjuság fáklyás menetben kísérte lakására.

— **Érdekes vendégei** voltak a fővárosnak, **Philippson J. dr.**, a hires brüsseli tanár és kiváló történész nejevel. **Philippson J. dr.** fia a nagy Philippsonnak kinek regénye most foly lapunkban és sógora **Kayserring dr.** hitszónoknak. Érdekes vendégeink hegyről tövire megnézték a fővárost s a látnivalók közt a dohányutczai zsidó templom is nagyon megtetszett nekik.

— **A czeplédi izr. jótékonyegylet** f. hó 7-én tartja meg XIX. évi rendes közgyűlését, a melyre szóló meghívóhoz a pénztári jelentés és a tagok névsora van csatolva. E szerint az egyletnek a lefolyt évben 789 frt

10 kr. jövedelme volt, kiadása pedig 766 frt 96 kr. Az egyleti vagyon szeptember hó 25-én 1252 frt 54 kr. volt. Az egyleti tagok száma 85. A lefolyt évben az elnöki tisztelet Fischer Jakabné, a titkárét Beck Ignác és a pénztárosét özv. Kohn Mórné viselte.

— A bolognai didaktikai kiállítás alkalmából olasz lapok hangoztatják, hogy Ferrara tartománynak elemi iskolái terén 1860-tól 1887-ig elért azon eredménye, hogy míg 1860-ban csak 23 elemi iskolája volt, addig a jelenben 112 van, s hogy az elemi iskolába járók száma ez idő alatt 833-ról 4678-ra emelkedett: Cavaleri Adolfo, hitsorsosunknak, köszönhető.

— Egy nizzai rabbiról, az 1851-ben elhunyt Pontremolli Eliseoról, Nizza város egyik utcáját örök emlékül a város törvényhatósága rue Pontremollinak nevezte el.

— Az «Esrasz Hanidochim» cz. jeruzsalemi egyelet ismét 10 házat építtetett fel, melyeket 10 yemeni családnak adott át 3 évi használatra.

Tárgyhalmaz következtében a mai számból kimaradt folyó regényünk és a „Zsidó naptár” czimű czikk folytatása.

Pályázat.

A beszercei orth. izr. hitközségben egy jó előimádkozó állása, kinek egyúttal sóchet ubodék, koré és-móhélnak is kell lennie, töltendő be. Évi fizetés (400) **négyszáz forint, a sechita fele és a szokásos járulékok.**

Jó nevű orth. rabbiktól nyert képesítésekkel (kaboló) ellátott alkalmas pályázók, szükséges bizonyítványaik beküldésével sziveskedjenek **f. évi november hó 15-éig** az alulírt előljáráshoz fordulni. A versenylőadásra csak a meghívottak bocsájtatnak és csak az alkalmazást nyerő költségei térítetnek meg.

Beszerce (Erdély) szeptember 18.

Blumenfeld Izsák

hitk. elnök.

Pályázat.

A **szegszárdi** izr. iskolánál 500 frt. évi fizetéssel javadalmazott tanítónői állás férjhezmenés folytán üresedésbe jöven, ennek a folyó tanévre helyettessel való ideiglenes betöltésére pályázat hirdettetik. Azon képesített tanítónők, kik ezen állást elnyerni óhajtják, felhivatnak, hogy magyar és német nyelvbéli ismereteiket, valamint a női kézi munkák tanításában való jártasságukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványaikat f. é. október hó 10-éig dr. **Braun Bernát, izr. hitk. elnök** urhoz küldjék be.

Ifj. Nagel Otto

könyvkereskedése

Budapesten, Muzeum-körut,

a nemzeti színház bérházában.

Bevezetésre ajánlatos népiskolai tankönyvek:

Módszeres tornatanítás. I. Népiskolai tornagyakorlatok, irták Horváth F. és Juhász Gy. Ára —.40

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

Népiskolai földrajz. Irta: Barna J. fővárosi tanító, III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

A földrajz tanulását e könyvecske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve, rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismeretet nyújtja.

Magyarország története párhuzamosan **alkormányunk vázlatával** és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, írta Barna J. főv. tanító. Negyedik kiadás. Kemény kötésben ára —.30

Népiskolai számtan I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, irták Virág [Schön] József és Walter K., kemény kötésben ára —.15

Népiskolai számtan II. rész, a népiskolák III. osztálya számára, irták Virág [Schön] József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.20

Népiskolai számtan VI. rész, a népiskolák V. és VI. osztálya számára, irták Virág [Schön] József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.40

E könyvecske osztályról osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismeretetésébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért is e könyv vidéki iskolában különös helyén van.

Az egyenletek megfejtése népszerű modorban írta Schwarz M. állami tanító, a népiskolák V., VI. osztályai és polgári iskolák számára ára —.40

E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tiz-tiz krajczár szerző részéről fordítottatni fog.

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., I. rész. Kemény kötésben ára —.30

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., II. rész. Kemény kötésben ára —.25

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., III. rész. Kemény kötésben ára —.35

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., IV. rész. Kemény kötésben ára —.35

Minden bárhol kiadott vagy hirdetett könyv nálam és a legelőnyösebb árszámítás mellett kapható. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesítetnek.

Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

Német nyelven:

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára —.30

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben ára —.30